

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КІРОВОГРАДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра гуманітарних наук та документознавства

МУЗЕЄЗНАВСТВО
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ
ОКР БАКАЛАВРІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ
6020105 «Документознавство та інформаційна діяльність»

Кіровоград
2014

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КІРОВОГРАДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МУЗЕЄЗНАВСТВО

Методичні вказівки для підготовки ОКР бакалаврів напряму підготовки
6020105 «Документознавство та інформаційна діяльність»

Затверджено на засіданні кафедри
суспільних наук та документознавства
Протокол № 4 від 27 листопада 2014 року

Кіровоград 2014

Музеєзнавство. Методичні вказівки для підготовки ОКР бакалаврів напряму підготовки 6020105 «Документознавство та інформаційна діяльність» / Укладач: Гупчієнко М. П. – Кіровоград: КНТУ. 2014. – 29 с.

Рецензенти:

Орлик В. М., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук та документознавства.

Бондаренко О.В., кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук та документознавства.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.

Методичні вказівки призначені для студентів спеціальності "Документознавство та інформаційна діяльність" для забезпечення самостійної підготовки занять з дисципліни "Музеєзнавство". У методичних вказівках відображено тематику лекцій з вказаного курсу відповідно до навчальної програми. До всіх тем відповідно до планів занять наведено основні положення кожного з питань, а також словник музеєзнавчих термінів та назв з посиланням на список літератури. Метою вивчення дисципліни "Музеєзнавство" є формування у студентів теоретичних і практичних знань про музеєзнавство як сферу знань, необхідну в професійній діяльності, а саме - ознайомлення з характером збірок найбільших музеїв світу та України, а також набуття практичних навичок із створення музею в певній установі, веденні фондової документації музею, побудові експозиції тощо.

Тема 1. Музеєзнавство як наукова дисципліна

1.1. Музеєзнавство як наукова дисципліна. Зміст терміна. Об'єкт і предмет дослідження музеєзнавства. Музеєзнавство як вчення про музеї виникло у XVIII ст. вслід за появою професійних державних музеїв, В II пол. XIX ст. - музеєзнавство формується як наука, тоді ж з'являється і сам термін (у зарубіжній літературі - музеологія). Музеєзнавство - наукова дисципліна, що вивчає закономірності виникнення та розвитку музеїв, їх соціальні функції, форми та способи реалізації цих функцій на різних етапах суспільного розвитку. Включає теорію та історію музейної справи, музейне джерелознавство, музеографію та методику музейної справи. Музеєзнавство належить до інтердисциплінарних наук. Воно інтегрувало елементи різних профільних історичних дисциплін, а також спеціальні та допоміжні дисципліни: історіографію, джерелознавство, археологію, етнографію, нумізматику, сфрагістику, палеографію. Сучасний розвиток музеєзнавства неможливий без взаємодії з теорією інформації, документалістикою, архівознавством, бібліотекознавством, педагогікою, психологією, соціологією. В останні десятиліття сформувалася така наукова дисципліна, як музейна педагогіка. Майбутнє музеєзнавства теоретики пов'язують із певною інформаційно-управлінською наукою, що охоплює лише проблеми культурної спадщини. Вона має координувати можливості бібліотек, музеїв, виставкових центрів, реставраційних служб, органів охорони пам'яток, архівів та інших установ і засобів масової інформації. Музеографія - галузь музеєзнавства, завдання якої - опис музеїв, експозицій, колекцій. Мета музеографії - вивчення історії колекцій, нагромадження та розповсюдження інформації про музейні збірки, популяризація та реклама музеїв. Перші музеографічні твори з'являються у XVIII ст. До музеографічних видань належать: путівники, каталоги, довідники, проспекти. Об'єкт музеєзнавства - музеї та музейна справа. Ознакою самостійної наукової дисципліни є

наявність предмета дослідження. Концепції музеєзнавства: 1) інституціональна (предмет, закономірності розвитку музеїв); 2) предметна (предмет науки - музейний предмет як феномен); 3) комплексна (поєднує дві попередні, є найбільш точною). **Предмет музеєзнавства** становить коло об'єктивних закономірностей, що відносяться до процесів накопичення і збереження соціальної інформації - пізнання і передачі згаслих традицій, уявлень за допомогою музейних предметів, вивчає питання виникнення та розвитку суспільного функціонування музеїв.

1.2. Ключові поняття музеєзнавства: "музейний предмет", "музей" та його суспільні функції, музейна справа. Методи та функції музеєзнавства. *Ознаки музейного предмета:* реальний, істинний, зберігається довгий час, раритетний (рідкісний). У XIX ст. предмет набуває нових характеристик: джерело наук, твір мистецтва, природничий препарат. Тоді ж з'являється поняття "колекційний предмет". В музейному предметі відображаються ставлення людини до дійсності, яка виявляється в музейній потребі (зберігання і суспільного використання речей, що мають властивість відображення дійсності, є джерелом інформації, являють собою естетичну чи етичну цінність). *Музейний предмет* - пам'ятка історії культури, видобута із середовища побутування і включена в музейне зібрання завдяки властивості характеризувати історичну культуру певного суспільства, виступає в музеї як джерело знань та емоційного впливу, а також освіти. Термін "музей" походить від "Музейону" - храм муз в Стародавній Греції. Музей - науково-дослідна і культурно-освітня установа, яка відповідно до своїх суспільних функцій здійснює комплектування, облік, збереження, вивчення пам'яток історії, культури та об'єктів природи. Функції музеїв (суспільні): науково-документаційна (наукове документування явищ природи та суспільства), охоронна (збереження пам'яток), дослідницька, освітньо-виховна. Відповідно до основних напрямків музейної діяльності є культурно-освітня, науково-дослідна робота, комплектування музейних зібрань, експозиційна, фондова, видавнича, реставраційна, пам'яткоохоронна робота. Музеї є юридичними особами, крім тих, що створюються і діють при підприємствах, установах, організаціях, навчальних закладах. *Музейна справа* - особлива сфера суспільної діяльності, яка включає: 1) музейну практику (науково-фондова, науково-експозиційна та науково-освітня робота); 2) спеціальна наукова дисципліна - музеєзнавство; 3) музейну політику (законодавство); 4) спеціалізовану періодику - особлива сфера культури, яка охоплює усі сторони комплектування, обліку, зберігання, вивчення та використання музеями культурних цінностей країни.

Тема 2. Історія розвитку музею та музейної справи у світі. Великі музеї

2.1. Передісторія музеїв та музейної справи. Перші музейні зібрання, як правило, ведуть свій початок від приватних колекцій. Колекціонування оригінальних предметів існувало вже у первісному суспільстві. Перші

приватні музеї з'являються в Стародавніх Греції та Римі. Особливої популярності колекціонування предметів мистецтва та старожитностей набуває в Європі в епоху Ренесансу.

Поняття "колекціонування" впровадив в обіг римський оратор Марк Тулій Цицерон. У стародавньому світі колекціонування було популярним: досить згадати бібліотеку Ніневійського палацу (Ассірійська держава, VII ст. до н. е.), яка містила сотні тисяч глиняних табличок із клинописними текстами. Першими музейниками були раби. Знаменитий філософ Арістотель, наприклад, збирав гербарні. З III ст. до н. е. популярними мистецькими предметами колекціонування стають камеї (геми з випуклими зображеннями), батьківщиною яких вважають Александрію. Великі колекції камеї (дактиліотеки) були у Помпея і Цезара. Найбільшою колекцією стародавніх рукописів (близько 700 тис.) володів Александрійський музейон, який виник при перших Птолемах. Книги зберігались у футлярах. Полиці виготовлялись з кедрового дерева (щоб не було жуків). Тут працювали тисячі копіювальників текстів. Збірка існувала до VII ст., поки не була спалена халіфом Омаром. У Візантії колекції мистецьких пам'яток та старожитностей накопичувались в монастирях та церквах. В епоху Відродження склались найвідоміші сучасні музейні збірки Італії: Лоренцо Медічі у Флоренції, Ватиканський музей у Римі (XVI ст.); у Німеччині збірки Августа Саксонського в Дрездені (XVI ст.), формуються приватні колекції різного характеру.

2.2. Великі музеї світу а) *Британський національний музей ~ найстаріший музей світу* [і; 8; 9; 64; 72], заснований декретом англійського парламенту у 1753 р. та відкритий для огляду у 1759 р. Первісно розташовувався у будинку лорда Галіфакса - Монтегіо-хаус. У Британському музеї зберігаються пам'ятки: первісного мистецтва (головним чином Британських островів), культури Стародавнього Єгипту і Месопотамії, Стародавніх Греції і Риму, середньовічного мистецтва Європи, Африки, Азії, Америки, що хронологічно охоплюють два мільйони років розвитку цивілізації, Тут зібрані величезні колекції гравюр, монет, медалей, кераміки, художнього металу і ювелірного мистецтва. Експонати розташовані у 94 галереях завдовжки 4 км. Найцінніші колекції: *античних старожитностей* - придбані у 1772 р. (колекція грецьких і римських ваз); 1814-1815 рр, (скульптури афінського храму Парфенон); *єгипетські старожитності* - колосальні статуї єгипетських богів і фараонів, мумії, гробниці, колекції побутових речей; знаменита на весь світ бальзатова плита - "Розеттський камінь" (195 рік до н. е.) з тримовним написом - хвалебною промовою жерців на честь правителя Птодемея Єпіфана, знайдена у 1.799 р. біля м. Розетта у Єгипті, а згодом використана французьким вченим Жаном-Франсуа Шампольйоном для розшифрування текстів, написаних єгипетськими ієрогліфами. *Бібліотека* Британського музею зберігає 7 млн. друкованих книг, 105 тис. рукописів, близько 100 тис. хартії і грамот, понад 3 тис. папірусів: автографи В. Шекспіра, О. Кромвеля, Е. Роттердамського. Г. Галілея, М.Лютера, І Ньютона та інших видатних особистостей;

б) *Стара пінакотека в Мюнхені* [1; СЮ; 78] представляє лише картини ("пінакотека" – від (грецьк.) "сховище картин"). Творцями живописного зібрання Пінакотеки є баварські курфюрсти з роду Віттельсбахів. Початок збірки покладено купівлею полотна німецького художника Альбрехта Альтдорфера "Битва Олександра Македонського з перським царем Дарієм" (1529 р.). Згодом придбано 11 цінних творів Альбрехта Дюрера ("Автопортрет", 1500 р.), колекцію творів фламандського художника Пітера Пауля Рубенса (1577 - 1640). Для показу картин широкій публіці зведено нову будівлю (арх. Лео фон Кленце, 1836 р.). Експозиційні зали природно освітлювались за допомогою скляних плафонів на стелях.

Сьогодні для огляду представлено лише 800 полотен, які охоплюють творчість європейських художників XIV-XVIII ст. Експозиція побудована за тематико-хронологічним принципом: картини розташовані за мистецькими школами та за часом, коли творили художники шкіл: німецької (Міхаель Пахер, Альбрехт Альтдорфер, Альбрехт Дюрер, Лукас Кранах, Ганс Гольбейн Старший), голландської (Якоб Рейсдал, Рембрандт), нідерландської (Пітер Брейгель, Ієронім Босх), фламандської (Антоніс ван Дейк, Пітер Пауль Рубенс: 70 полотен, наприклад, "Автопортрет з Ізабеллою Брандт", "Битва греків з амазонками"), італійської (Рафаель, Леонардо да Вінчі, Тиціан, Тінторетто, Франческо Гварді), іспанської (Ель Греко, Хосе Рібера, Веласкес, Франсіско Гойя), французької (Нікола Пуссен, Клод Лоррен, Франсуа Буше, Жан Батист Шарден) та інших: в) *Лувр - музей, що виник на хеті революційного піднесення* [1; 22; 72], розташований у Парижі в складному комплексі палацових будівель, що створювався протягом кількох століть. Саме напередодні Великої французької революції формується думка про створення художнього музею для широкої публіки. Ідея французького художника Жака-Луї Давида втілюється в розпорядженні Установчих зборів (26 липня 1791 р.) про збір у Луврі "пам'яток наук і мистецтв". 21 вересня 1792 р. Конвент постановив створити музей, який було відкрито у 1793 р. Основу музейного фонду майбутнього музею становили колишні королівські збірки, а також націоналізовані колекції деяких монастирів, церков та знатних сімей. Першим французьким монархом, який почав збирати колекцію мистецьких творів, був Франциск I. Поповнення колекції відбувалося за Людовіка XIV та Людовіка XVI. В інвентарі королівської збірки на початку XVIII ст. налічувалося 2500 картин. Нині Лувр нараховує 250 тис. експонатів, які виставляються у шести відділах: Стародавнього Сходу, єгипетських старожитностей, Греції та Риму, живопису і графіки, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва. Відділом Лувру є також музей Клюні в Парижі. Найвизначніші пам'ятки: найстаріший в світі звід законів царя Хаммурапі (XVIII ст. до н. е.) - плита чорного базальту заввишки більше 2 м, де вирізьблено 282 закони; статуя писаря (переписувача) середини XXV ст. до н. е., знайдена французьким археологом Маріеттом у 1850 р. (відділ єгипетських старожитностей). Відділ античного мистецтва, відкритий у 1800 р., налічує близько 24 тис. творів, складається із залів Фідія, Поліклета, Праксителя, Каріатид, Сфінкса, Парфенона. Особливу

популярність мають два твори - статуї Ніки Самофракійської та Венери Мілоської.

Відділ живопису представлений іменами найталановитіших художників світу: Рафаель, Мікельанджело, Тиціан, Веронезе, Рубенс, Рембрандт, Караваджо, Ель Греко, Рібера, Ян Ван Ейк, Дюрер, Кранах, Хальс. Вермеєр Дельфтський, де Латур, Пуссен, Ватто, Фрагонар, Шарден, Ж.-Л. Давид, Д. Енгр, Т. Жеріко, Е. Делакруа, К. Каро та ін. Особливою окрасою Луврської колекції є знаменита "Джоконда" Леонардо да Вінчі, придбана Франциском I. Парадні обладунки і щит Карла IX виконані у Парижі в 1592 р.. декоровані кольоровими емаллями, гравіруванням і карбуванням. Серед відомих коштовностей Дувру - алмаз Регент (137 каратів), знайдений у 1700 р. в Індії; *г) Державний Ермітаж у Санкт-Петербурзі [1: 13; 20: 46: 54] зберігає більше 2 млн. 700 тис. культурно-історичних пам'яток. Експозиція музею займає 350 залів і міститься у кількох будівлях, що є визначними пам'ятками архітектури XVIII - XIX ст. Збірка заснована 1764 р., коли імператриця Катерина II закупила у Берліні приватну колекцію з 225 картин голландської та фламандської шкіл. Значна частина картин за часів Катерини II розміщувалась в апартаментах, що мали назву "Ермітаж". Французькою мовою це означає - відлюдне місце, місце усамітнення. Пізніше ця назва була перенесена на усю картинну галерею. В Європі для Ермітажу заступувались цінні колекції картин (у 1772 р. за посередництвом французького філософа Дені Дідро з Франції поступила велика збірка, в тому числі "Даная" і "Святе сімейство" Рембрандта, "Мадонна з Йосифом" Рафаеля, "Юдиф" Джорджоне, "Даная" Тиціана, портрети Ван Дейка), згодом - колекції гравюр, малюнків, античних старожитностей, монет, медалей, а також книг, зокрема бібліотека філософа Франсуа Вольтера. Особливо розкішною в Ермітажі була колекція гемм (різьблених каменів) - близько 10 тис. одиниць збереження. Найзнаменитішою камеєю Ермітажу є камея Гонзага. Вона вирізьблена в сардоніксі у III ст. до н. е. в Александрії. На ній зображені профілі правителя Єгипту Птолемея Філадельфа та його дружини Арсіної. Висота камеї 15.7 см, ширина 11,8 см. висота рельєфу 3см. Таких великих камей у світі є лише декілька. Перша згадка про камею Гонзага відноситься до XVI ст. коли камея належала дружині правителя Мантуї герцога Гонзаго. У 1814 р. камеєю володіла колишня дружина Наполеона Жозефіна Богарне. Вона подарувала камею Олександрі I, а той передав її у Ермітаж.*

У XIX ст. поступили матеріали з археологічних експедицій, які поклали початок багатій колекції скіфського золота (наприклад, амфора з Чортомлика (розкопки 1863 р.) та гребінь з кургану Солоха (розкопки 1913 р.). Як публічний музей Ермітаж став функціонувати з 1852 р. Сьогодні Ермітаж налічує 8 відділів (історії первісної культури, історії античної культури, історії культури народів Сходу; історії російської культури, історії західноєвропейського мистецтва, нумізматики, науково-освітній відділ, реставраційний відділ).

Серед найцінніших творів музею картини Леонардо да Вінчі, Рафаеля, Тиціана, Ель Греко, Веласкеса, Гойї, Рубенса, Ван Дейка, Рембрандта (24

картини, офорти, малюнки), скульптури Мікельанджело, Фальконе, Гудона, Канови, Родена; д) *Музей "Метрополітен" у Нью-Йорку* - найстаріший музей американського континенту, створений владою штату Нью-Йорк у 1870 р., не маючи ані приміщення, ані колекцій, ані грошей на їх придбання формувався від самого початку за рахунок дарів та пожертв окремих громадян. Першу експозицію відкрито у 1872 році у приміщенні танцювальної школи, а власну будівлю - триповерховий будинок під скляним дахом - зведено у 1880 р. (арх. Калвер Во та Рей Маулд). Згодом до головної будівлі прибудовані нові корпуси і павільйони.

У колекції представлено твори художників різних мистецьких шкіл: італійської (Рафаель, Кривеллі, Бронзіно, Боттічеллі, Тиціан, Гварді), голландської (Рембрандт, Вермеєр, Хальс, Брейгель Старший), фламандської (Рубенс, Ван Дейк), німецької (Дюрер, Кранах Старший, Гольбейн Молодший), іспанської (Ель Греко, Веласкес, Сурбаран, Рібера, Гойя), французької (Пуссен, Ватто, Буше, Фрагонар, Шарден, Курбе, Коро, Енгр, Дега, Модільяні, Пікассо), англійської (Гейнсборо, Тернер, Констебл), американської (Стюарт, Хікс, Хоммер). Спеціальне приміщення (так зване американське крило) відведене для показу американського мистецтва.

Окрім того, в Метрополітен-музеї є зали, присвячені мистецтву Стародавнього Єгипту, Сходу, Греції та Риму, середньовічної Європи. Метрополітен-музей проводить значну виставкову роботу, організовуючи виставки-гіганти, у яких беруть участь чимало музеїв з інших країн. Прикладом такої виставки є "Слава Візантії", у якій брали участь 119 музеїв з 24 країн світу. Зокрема, Львівський історичний музей представив на виставці керамічні кахлі, орнаментні плитки з розкопок Княжого Галича. Метрополітен-музей є значним видавничим центром. Музейні публікації приносять щорічно прибуток у 1,5 млн. доларів. Щорічно музей відвідує більше 6 млн. чоловік. Екскурсії проводяться багатьма мовами світу, а також мовою жестів для глухонімих;

е) *Художні музеї Європи* - Галерея Уфіцці у Флоренції - створилась у XV ст., як приватна збірка родини Медічі. У триповерховому приміщенні (арх. Вазарі) зібрано картини періоду Відродження. Найцінніші з них зібрані у центральній частині музею - "Трибуні": Венери Тиціана, найзнаменитіша картина Сандро Боттічеллі - "Народження Венери", твори Леонардо да Вінчі. Музей Прадо у Мадриді, відкритий для огляду у 1819 р. як королівська колекція картин, з 1868 р. у власності міста. Окрасою колекції є картини Тиціана, І. Босха, Ель-Греко, Рубенса, Веронезе, Тінторетто, "Автопортрет" А. Дюрера. Третяковська галерея у Москві відкрита у 1893 р. на базі приватної колекції купця П.М. Третякова, передана у дар місту разом із спеціально зведеним для неї приміщенням (понад 1800 мистецьких творів). Сьогодні містить близько 6 тисяч картин, 3 тисячі творів давнього російського мистецтва, близько 1000 скульптур, понад 30 000 малюнків, гравюр: роботи геніального живописця XIV-XV ст. Андрія Рубльова, а також найкращі роботи російських та українських живописців XVIII-XX ст. (Д. Левицького, В. Боровиковського, К. Брюллова, І. Рєпіна, А. Куїнджі та ін.).

2.3. Всесвітня мережа музеїв та діяльність Міжнародної ради музеїв (ICOM) Сьогодні в світі існує понад 15 тис. музеїв. Для порівняння: 376 музеїв в Україні, 800 у Нідерландах. Розвитку співробітництва, обміну досвідом між музеями світу покликана сприяти всесвітня демократична неурядова організація - Міжнародна рада музеїв при ЮНЕСКО (ICOM), створена у 1947 р. (музеї СРСР увійшли в 1975 р.). У кожній країні діє Національний комітет. Вищий керівний орган ICOMу - Генеральна асамблея. Збирається один раз в чотири роки. Рекомендаційна Рада - вищий рекомендаційний орган - Генеральна конференція, збирається один раз на два роки. Керівний орган в період між Асамблеями і конференціями - Виконавчий комітет з 10 осіб, що збираються тричі на рік. Членів ICOMу більше 7.5 тис. з більше ніж 80 країн світу. З 1948 р. ЮНЕСКО став випускати журнал "Museum" про окремі музеї світу. Виходить один раз в квартал, з 1982 р. російською мовою. За рішенням Генеральної Асамблеї з 1975 р. відроджено Міжнародний День музеїв - 18 травня. Штаб-квартира ICOMу знаходиться у Парижі.

Тема 3. Початки музейної справи в Україні. Музеї Львова: історія та сучасність

3.1. Історія музейництва у Львові у XIX-XX ст. та її видатні постаті. Історію музейництва в Україні починають з Підгорецького замку, де приватне зібрання пам'яток старовини та демонстрація їх відвідувачам були започатковані в 1730-х роках. У 1823 р. з ініціативи князя Генрика Любомирського, куратора Закладу Осоленіум цій Інституції було передано його колекції (задум був реалізований його сином лише у 1870 р., коли чисельну збірку перевезли з Пшеворська до Львова, де вона стала першою публічною музейною збіркою). Вхід для огляду був безкоштовний. У різні часи музей князів Любомирських поповнював свої колекції за рахунок дарів наукових товариств, магнатів Потоцьких, Сапег, Замойських, Дідушицьких, львівських міщан, родини Юліуша Словацького, Садока Баронча та багатьох інших. Фонди музею налічували близько 10 000 рукописів, автографів і дипломів, близько 25 000 гравюр і таку саму кількість монет і медалей, декілька тисяч одиниць зброї, кілька сотень картин.

Першим міським музеєм Львова став Промисловий, створений з ініціативи професора Львівської політехніки архітектора Юліана Захарієвича (1872 р.). Перші експонати заковувались на Віденській та Краєвій (Львів, 1887 р.) виставках та виставлялись у будинку біля міської стрільниці, згодом у кількох залах ратуші. У 1894 р. на вул. Гетьманській (нині пр. Свободи) постав новий будинок, спроектований Л. Марконі та К. Яновським (нині - приміщення Національного музею). Експозиція з більше ніж шість тисяч предметів художнього промислу і народного мистецтва відкрита для огляду у 1904 р.

Перший музей української громади Львова виник при бібліотеці Народного Дому - основній культурно-освітній установі, що існувала з 1850-х років.

Його заснував канонік Антон Петрушевич, невтомний збирач церковної старовини, рукописних документів, історичних портретів. Офіційно відкрито у 1904 р. під назвою *Археологічний музей "Народного дому"*.

Завдяки заходам старійшини Ставропігії, відомого історика професора університету Ісидора Шараневича у 1889 р. відкрито *Музей Львівського Ставропігійського братства* (інституту), який починав свою діяльність 1887 р., як виставка. 1863 року створено музей в Чернівцях, а 1912 року - *Подільський музей* у Тернополі. У 1895 р. відкрито *Археологічно-етнографічний музей НТШ*. Першими збирали матеріали для музею (народний одяг, народні художні вироби) І.Я. Франко, В.М. Гнатюк та ін. Завдяки підтримці видатних вчених, художників, письменників (зокрема. Лесі Українки, К.В. Квітки, О.Г. Сластіона та ін.), музей поповнився збірками килимів, плахт, рушників, дерев'яного й скляного посуду з Наддніпрянщини. У травні 1908 р. за ініціативою архіваріуса Ол. Чоловського відкрито польський *"Національний музей імені короля Яна III"* у придбаній гміною Львова колишній королівській садибі (буд. № 6 на пл. Ринок). Перша виставка: портрети, що були власністю міста (243 одиниці), речі, дані в депозит костелами, монастирями, приватними особами (наприклад істориком, літератором, колекціонером Владиславом Лозинським, доктором права Львівського університету Болеславом Ожеховичем).

Одним із фундаторів музейної справи в Західній Україні був визначний мистецтвознавець і філолог І.С. Свенціцький (7.4.1876-18.9.1956). Практичну діяльність на цій ниві він розпочав у 1899 р., коли як випускник математично-філософського факультету був запрошений для впорядкування музею Ставропігії. Через кілька років у Відні здобув ступінь доктора філософії. 1905 року за завданням митрополита А. Шептицького він організував *Національний музей у Львові* (сьогодні - *Львівський музей українського мистецтва*) і був його директором до 1952 р. І.С. Свенціцький прагнув перетворити музей у наукову установу і здійснював цей план досить багатою видавничою діяльністю, публікуючи "Збірки Національного музею у Львові" (вийшло 34 випуски). Він - автор багатьох наукових і популярних праць з музейної справи [58]. 1907 року у Львові відкрито міську художню галерею, яка, перемістившись у придбаній будинок професора Лозинського у 1914 р., дістала назву *Національної галереї міста Львова* (тепер *Львівська галерея мистецтв*). Основою її збірок стали 300 творів західноєвропейського мистецтва, придбані львівським магістратом у цукрозаводчика з Поділля І. Яковича (в т.ч. "Автопортрет" Рембрандта, полотна видатних художників нідерландської школи). В 30-х роках ХХ ст. у Львові відкриваються музеї: вірменського мистецтва при Вірменському соборі, іудаїки - єврейського мистецтва, а також гігієни. Всього у 1939 році радянська влада ліквідувала у Львові 26 музеїв і на базі їх збірок створила 4 великих музеїв. Під час німецької окупації зі Львова на Захід було вивезено багато експонатів, зокрема, альбом рисунків Дюрера. Найбільших втрат зазнали львівські музеї в 1952 році, коли партійні органи вирішили знищити "ідеологічно шкідливі" експонати львівських музеїв (таких нарахували 3000), наприклад, твори

відомих художників світового рівня Архипенка, Петра Холодного (був міністром культури в Петлюри, а, проживаючи у Львові, малював пейзажі).

3.2. *Львівський історичний музей - провідний музейний заклад Заходу України* (створений у 1893 р.; у 1940 р. об'єднав збірки Музею історії Львова, Національного музею ім. короля Яна III, а також окремі колекції Музею імені князів Любомирських, Музею Наукового Товариства імені Шевченка, Музею Ставропігійського інституту, Музею Латинської дієцезії), володіє 330 000 експонатів. До найцінніших належать: рукописний "Христинопільський Апостол" XII ст., енкаліпони XI-XIV ст., орден Андрія Первозванного, колекція обладунків крилатих гусарів, турецькі намети XVII-XVIII ст. За роки незалежності України зібрано понад 3 тисячі пам'яток періоду визвольних змагань України, документів, особистих речей та фотографій про діяльність ОУН-УПА, 1-ої УД УНА, з життя української діаспори. Окремі музейні пам'ятки та колекції експонувались на виставках у Нью-Йорку та містах Європи. Цінними є археологічні знахідки (100 000 предметів), знаряддя праці, вироби львівських цехових майстрів, графіка і живопис, скульптура, архівні документи, рукописні книги, стародруки, зброя, колекції годинників, порцеляни, нумізматики, орденів і медалей тощо.

Музей є науково-методичним центром історичних і краєзнавчих музеїв семи областей Західного регіону України, видає часопис "Наукові записки". Його експозиції та виставки щорічно оглядають близько 400 тис. відвідувачів. Із 10 тис. м загальної площі, понад 6 тис. м відведено під експозиції, які розташовані в унікальних будівлях архітектурного ансамблю історичного середмістя Львова на пл. Ринок. Філії музею: музей зброї "Арсенал" (відкритий у 1981 р., розмістився у міському арсеналі, збудованому у 1555 році за кошти львівських міщан. Тут експонується колекція старовинної зброї із близько сорока країн світу). Музей командира УПА Романа Шухевича, державний історико-культурний заповідник "Густань", музей "Літературний Львів першої половини XX століття".

3.3. *Художні музеї Львова*. Львівська галерея мистецтв - один з найбагатших музеїв України. Її колекція нараховує понад 58 тисяч творів світового та національного мистецтва від найдавніших часів до наших днів. До найбільш вартісних належать збірки європейського мистецтва львівської скульптури, львівського портрета XVI-XVIII ст., ікон та меблів. Музей володіє унікальною за своєю значущістю збіркою творів польських та австрійських художників. Окрасою та гордістю постійної експозиції є "Ловля коралів і перлів" Я. Цуккі, "Портрет молоді патриціанки" С. Ангішоли, "Три святі" невідомого німецького художника XV ст., "Відвідини Марії Єлизаветою" Яна Ван Скореля, "Маха на балконі" Ф. Гойї, "У лихваря" Жоржа де Ла Тура, ескізи розписів П. Трегера, Й. Вінтерхальтера, А. Маульберча, а також твори Б. Стріці, Ф. Жерара, Й. Лампі, А. Менгса, Я. Матейка, Я. Мальчевського та ін. Зразків дерев'яної скульптури зібрано 2,5 тисячі. Це найбільша збірка серед музеїв світу. Основний корпус галереї розташований у будинку, який належав відомому вченому і колекціонеру, професору Владиславу Лозинському. Побудований у 1872-1874 рр. (архітектор -Ф. Пекутинський). У

1957-1960 рр. відбулась добудова галереї. Всього галерея нараховує 28 об'єктів (з них діючих у Львові та області -14): Музей "Мистецтва давньої української книги", Олеський замок (українське мистецтво XIV-XVIII ст.), Музей-садиба Маркіяна Шашкевича, Музей "Русалки Дністрової", Музей "Львівська барокова скульптура XVIII ст." (творчість І. Пінзеля), Музей-заповідник "Золочівський замок" (східне мистецтво), Музей оборонної архітектури XIV-XV ст. "П'ятничанська вежа", Підгорецький замок, Каплиця бої мів, Музей найдавніших пам'яток Львова. Національний музей у Львові закладений у 1905 році митрополитом Андреем Шептицьким під назвою "Церковний музей". Тут були збірки книжок, рукописів, стародруків, ікон, церковних риз, які митрополит збирав упродовж багатьох років власними силами. Опіку над цими збірками він передав і. Свенціцькому, який присвятив своє життя роботі над музеєм. 13 грудня 1913 року "Церковний музей" було передано у дар українському народові як Національний музей у Львові, у роки радянської влади фундацію митрополита Андрея Шептицького Національний музей у Львові було перейменовано у Львівський музей українського мистецтва. Сьогодні фонди музею налічують понад 100 000 одиниць збереження, репрезентуючи вікові традиції українського мистецтва та національної культури. Тут зберігається найбільша і найповніша в Україні колекція середньовічного українського сакрального мистецтва XII-XVIII ст. (4000 ікон, скульптур, рукописів, стародруків тощо). Унікальні ікони: "Менологій" (кінець XII-початок XV ст.) з Явори, "Архангел Михаїл з діянням" (XVI ст.) зі Сторонної, "Преображення" (XIV ст.) з Бусовиськ. Епоха українського Ренесансу та бароко представлена у творчості Івана Рутковича (Жовківський іконостас XVII ст.) і Нова Кондзелевича (Богородчанський іконостас 1698-1703 рр.). Барокове сакральне і світське мистецтво у творах митця світової слави Луки Долинського. Європейського значення є твори Пінзеля, Полейовського, Філевича та інших, підбірка української народної та професійної гравюри XVII-XVIII ст. (близько 1000 одиниць, твори Леонтія Тарасевича, Йосифа Гочемського, Івана Филиповича та ін.). Музеї-філії, експозиції яких зосереджені в оселях та творчих майстернях митців: художньо-меморіальний музей Олекси Новаківського, художньо-меморіальний музей Олени Кульчицької, художньо-меморіальний музей Івана Труша, художньо-меморіальний музей Леопольда Левицького. 4. *Етнографічні музеї Львова. Музей етнографії і художнього промислу НАН України* створений на базі колекцій міського Промислового музею та етнографічних колекцій музею НТШ. *Музей народної архітектури і побуту*, створений 1969 р., розташований у парку Шевченківський гай, на площі 70 га. Понад 100 дерев'яних житлових, господарських та церковних будівель XVIII-XX ст. звезені з 10 етнографічних регіонів Західної України. 5. *Меморіальні музеї Львова*: І. Франка та М. Грушевського.

Тема 4. Історія музейної справи в Україні.

4.1. Розвиток музейної справи в Україні у XIX -- на початку XX ст. На підросійській Україні перші музеї виникли на початку XIX ст. Завдяки діяльності І. Бларамберга, П. Дюбрюкса, І. Стемпковського та інших учених у Північному Причорномор'ї створено ряд археологічних музеїв (найбільший в Одесі), які зосередили пам'ятки античних міст - Ольвії (поблизу Миколаєва), Херсонеса (біля Севастополя), Пантікапея (в Керчі) та інших. У першій половині XIX ст. в Україні виникають музеї: при Харківському університеті (1807 р.) - *Археологічний, Зоологічний, Мінералогічний, Образотворчих мистецтв* (збірки його стали основою для міського художнього музею); при Київському університеті (1834-1837 рр.) - *старожитностей, нумізматики, образотворчих мистецтв, Зоологічний музей*. В другій половині XIX ст. відкриваються історичні музеї: *Міський музей у Києві* (1899 р.), (меценати - Б.І. Ханенко, М.А. Терещенко, О.О. Бобринський, археологи - В.В. Хвойка. творці - археолог М.Ф. Біляшівський, що понад 20 років був директором музею, етнограф Д.М. Щербаківський); у *Чернігові* (1909), створений на базі колекцій В.В. Тарновського та музею Архівної комісії; *Херсонеський археологічний музей* (1892 р., тепер Національний заповідник "Херсонес Таврійський" у Севастополі); *Історичний музей у Катеринославі* (1849 р., тепер Дніпропетровський історичний музей ім. Д.І. Яворницького). Наприкінці XIX - на початку XX ст. відкривається багато художніх і природничих музеїв. *Феодосійська картинна галерея* (1880), створена художником І.К. Айвазовським, *Катерино славський художній музей* (1906-1914). Тоді ж виникають музеї при земствах, губернських архівних комісіях, наукових товариствах і окремих установах: *Етнографічний музей Харківського Історико-філологічного товариства* (1900), *Музей Товариства дослідників Волині* в Житомирі (1902) та ін.; у повітових містах і навіть селах: *Остерський* (1911), *Острозький* (1913), *Вовчанський* (1915), *Хорольський* (1917). М.Ф. Біляшівський створив у 1896 році музей у с. Городку на Волині; природничі музеї: *Зоологічний* (1865) та *Палеонтологічний* (1872) музеї *Одеського університету, Таврійський природничо-історичний музей* у Сімферополі (1899), *Акваріум* в Севастополі (1896). Теорія музейної справи була ще у зародковому стані. Лише в провідних музеях Києва закладалися основи охоронної, облікової і наукової роботи, і тільки у найбільших з них практикувалося проведення екскурсій. У більшості музеїв освітня робота ще не провадилася.

4.2. З історії українського музейництва у XX ст. - Міжвоєнний період. Внаслідок захоплення влади в Україні кримінальними елементами відбувається реорганізація музейної справи відповідно до їх так званих "революційних" уявлень. Вже 1920-1922 рр. на базі збірок мистецьких творів з приватних колекцій Б.І. і В.М. Ханенків, М.А. і Ф.А. Терещенків, О.Г. Гансена, П.Д. Харитоненка та ін. було відкрито *Київську картинну галерею, Одеський державний художній музей, Картинну галерею в Полтаві*. Порівняно з довоєнним періодом музейна мережа в Україні зросла у 3 рази - з 36 до 100 (наприкінці 20-х років). Першими історико-культурними заповідниками були оголошені стародавнє місто Ольвія на Миколаївщині

(1924 р.) і *Києво-Печерська лавра* (1926 р.), де було *Музейне містечко* у складі: *Музеїв металопластики, станкового малярства, тканин та шитва, українського письма й друку, нумізматичного, порівняльної історії культів, української архітектури* тощо. У 1928-1929 рр. заповідники створено і в інших архітектурних пам'ятках - у фортеці XIV-XVII ст. в Кам'янці-Подільському, в Кирилівській церкві XII ст. в Києві, у стародавніх храмах Чернігова, Новгорода-Сіверського.

У 20-ті роки в Україні засновано перші літературно-меморіальні музеї. Серед них - *Музей-заповідник на могилі Т.Г. Шевченка* в Каневі (1926 р.), *Музей-заповідник М.В. Гоголя* в селі Великі Сорочинці (1928 р.). *Музей В.Г. Короленка* в Полтаві (1928 р.). Основним змістом повоєнного періоду була подальша "боротьба за ідейну чистоту", жертвою якої стали 11 музейних закладів, створених у передвоєнні десятиліття (в т. ч. Самбірський та Яворівський музеї на Львівщині). Формальною причиною їх ліквідації була відсутність в експозиції цитат класиків марксизму-ленінізму тощо. У 1970-1990-і роки, відмічені істотним зростанням кількості музеїв, насамперед у районних центрах. Найзначніші з них - Володимир-Волинський історичний музей, музей "Козацькі могили" (у 1991 р. реформований у Національний заповідник), Самбірський музей "Бойківщина", Збаражський історико-культурний заповідник та ін.

4.3. Видатні діячі музейної справи в Україні у ХХ ст. Яворницький Дмитро Іванович (1855-1940), дослідник Запоріжжя, директор (1902-1934) Дніпропетровського історичного музею, Возницький Борис Григорович (1931 р. нар.), з 1966 р. очолює Львівську галерею мистецтв [14], Сікорський Михайло Іванович (1923 р. нар.). З 1951 р. у Переяславі-Хмельницькому створив історико-культурний заповідник (тепер Національний історико-етнографічний заповідник "Переяслав") з цілим комплексом промислово-технічних музеїв, які за багатством оригінальних експонатів переважають відомі музеї Європи .

Тема 5. Музейна справа в сучасній Україні. Провідні музеї.

5.1. Сучасні провідні музеї України. Національний музей історії України (до 1991 р. Державний історичний музей УРСР, у 1950-1965 рр.- Київський державний історичний музей). Головний корпус - колишнє приміщення Художньої школи, збудований у 1936 р. на найдавнішій території міста - східній частині Старокиївської гори, де зберігається понад 700 000 унікальних пам'яток історії та культури, що відображають історичний процес розвитку суспільства в Україні від найдавніших часів до сьогодні. Сучасна експозиція (39 залів) створена у 1977 р. Половина збірки - археологічні колекції (понад 350 000 предметів: в т.ч. знамениті матеріали Мізинської та Кирилівської стоянок кам'яної доби, трипільської культури, античних міст-держав Північного Причорномор'я). Експозиція знахідок середньовіччя доповнюється масштабною діорамою Києва у X-XIII ст. (худ. О. Казанський). Особливо великою є колекція порцелянового та фаянсового посуду (в т. ч.

відомих фірм - Києво-Межигірської фаянсової фабрики, Волокитинського заводу, Корецької та Баранівської фабрик, порцелянових заводів Гарднера і братів Корнілових, Мейсенської та Берлінської порцелянових мануфактур). Серед матеріалів фотодокументального фонду (40 000 експ.) цінними є реліквії запорізького козацтва; універсали, грамоти, листи гетьманів та козацької старшини. 13 000 од. нараховує колекція образотворчого мистецтва - живопис В. Васильківського, І. Їжакевича, В. Верещагіна, колекція портретів українських гетьманів тощо. Тут є найповніша нумізматична колекція в Україні (понад 120 000 од.). З 1963 р. діє філія - Музей Історичних коштовностей України, розміщений у Ковніровському корпусі Києво-Печерської лаври, де експонуються раритети із збірки скіфського часу, такі як пектораль з Товстої могили, горит з Мелітопольського кургану, чаша з Гайманової могили, а також раритети давньоукраїнських ювелірів V-XX ст. Музей обслуговує понад 100 наукових працівників. Національний художній музей України (Київський державний музей українського образотворчого мистецтва УРСР, який, своєю чергою, виник у 1935 р. на базі художнього відділу Всеукраїнського історичного музею). Зберігає експонати від XIII-XIV ст. до наших днів. У відділі стародавнього українського мистецтва експонуються пам'ятки іконопису XV-XVII ст., козацької доби, є чудові зразки українського портрета XVII -XVIII ст. Досить повно представлений у музеї український живопис XIX - XX ст., зокрема малярські й графічні роботи Т.Г. Шевченка, М.К. Пимоненка, С.І. Васильківського, С.І. Світославського, П.О. Левченка, М.Г. Бурачека, К.К. Костанді, О.О. Мурашка, твори західноукраїнських художників І.І. Труша. Л. Кульчицької та інших; твори радянських митців - Ф.Г. Кричевського, А.Г. Петрицького, С. Їжакевича, К.Д. Трохименка, О.О. Шовкуненка, М.П. Глуценка, Т.Н. Яблонської, М.М. Божія та ін., скульптурні роботи Г.Н. Кальченко, М.К. Вронського, О.О. Ковальова та ін. Широко показано розвиток українського графічного мистецтва в роботах Г.І. Нарбута, В.І. Касіяна, М.Г. Дерегуса.

Одеський археологічний музей [47] - зберігає понад 200 тис. оригінальних пам'яток, зібраних під час розкопок давніх стоянок, могильників (Усатове) та античних міст, найбільшу в Україні колекцію єгипетських старожитностей. У "Золотій скарбниці" музею виставлено золоті вироби епохи бронзи (мікенська школа), скіфського часу, монети античних міст, гривні князівської доби, середньовічні монети (в т. ч. один з десяти відомих златників Св. Володимира) тощо. Одеська картинна галерея - створена у 1899 р., розташована у палаці Потоцьких (1804 р., стиль класицизм). Вміщає близько 5 тис. творів мистецтва XVII-XX ст. (роботи портретистів Д. Левицького, В. Боровиковського, офорти Т. Шевченка, пейзажі А. Куїнджі, І. Левітана, А. Саврасова, І. Шишкіна, зал Айвазовського - 20 картин та ін.). Одеський музей західного та східного мистецтва - створений у 1924 р., зберігає роботи Караваджо, Маньяско, Хальса, Добіньї тощо.

5.2. Законодавство України про музеї та музейну справу Законодавство України про музеї та музейну справу складається з Основ законодавства

України про культуру, Закону "Про музеї та музейну справу" та інших актів законодавства України. Закон від 29 червня 1995 р. регулює суспільні відносини в галузі музейної справи, встановлює правові, економічні, соціальні засади наукового комплектування, вивчення та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, діяльності музейних закладів в Україні [57].

5.3. Музейний фонд України [57] Музейний фонд України - це сукупність рухомих пам'яток природи, матеріальної та духовної культури, які мають наукову, історичну, художню чи іншу культурну цінність незалежно від їх виду, місця створення і форм власності та зберігаються на території України, а також нерухомих пам'яток, що знаходяться в музеях України і обліковані в порядку, визначеному законом. Музейний фонд України складається з державної і недержавної частин. Унікальні пам'ятки Музейного фонду України, а також ті, що мають виняткове наукове, історичне, художнє чи інше культурне значення, незалежно від форм власності і місця зберігання, заносяться Міністерством культури України до Державного реєстру національного культурного надбання. Пам'ятки Музейного фонду України, що є державною власністю, не підлягають приватизації.

Тема 6. Музейні фонди та їх класифікація. Основні напрямки фондової роботи

6.1 Основні напрямки фондової роботи. Визначення поняття "фонди музею " Основний зміст музейної науково-фондової діяльності становлять: 1) збиральницька робота і комплектування фондів; 2) первинний облік (реєстрація) та наукова інвентаризація; 3) каталогізація фондів та створення науково-фондового паспорта; 4) створення належних умов збереження музейних фондів. Відповідальність за організацію фондової роботи покладена на головного хранителя (зберігача)

6.2. Облік і наукова документація музейних фондів (див схему). Облік музейних колекцій:

а) реєстрація: фондово-закупівельна комісія музею колегіально вирішує, що брати, що ні, що в основний фонд, що в допоміжний. За підсумками засідання складається протокол. Рішення про прийняття предметів у музей приймається колегіально на засіданні фондово-закупівельної комісії із складанням протоколу. На основі цього протоколу складається акт прийому експонатів. Протягом місяця після засідання фондово-закупівельної комісії всі куплені предмети повинні бути вписані у книгу надходжень. Акти та книги вступу - юридичні документи вічного зберігання. Перед заповненням книги вступу прошнуровуються, пронумеровуються і на останній сторінці скріплюються печатками вищепоставлених організацій для того, щоб з книги не виривали листів. До актів долучаються всі супровідні документи. Кожному предмету надається шифр - порядковий номер вступу із аббревіатурою музею. В книзі вступу обов'язково вказується шифр, номер, назва речі, опис, розміри, матеріал, стан збереження, джерело надходження і дата, якщо закуплений - вартість.б) після первинної реєстрації у книзі

вступу музейні предмети проходять *наукову інвентаризацію*. Завідувач сектору обліку має передати предмети музейним хранителям, що заповнюють інвентарні книги окремих фондів груп, які також є документами вічного зберігання і перед заповненням прошнуровуються, на останні сторінці скріплюються печатками вищепоставлених організацій для того, щоб з книги не виривали листів. Запис до наукового інвентаря відбувається на підставі попередньо складеного інвентарного паспорта (інвентарної картки). Уніфікований паспорт експоната містить 47 ознак (№ паспорта, відомство, музей, відділ, №№ за книгами надходжень та інвентарній, дата, спосіб і джерело надходження, документи, класифікація, типологія, датування, назва, матеріал, техніка, розміри, короткий опис, стан збереження).

На цьому етапі відбувається *атрибуція музейного предмета*, тобто виявлення основних ознак, що визначають його назву, призначення, матеріал, розміри, техніку виконання, авторство, датування, географію створення і побутування. У процесі атрибуції розшифровуються написи, клейма, марки, відбувається пошук аналогів; в) всі музейні предмети, які містять *коштовні метали і камені*, записуються у спеціальних книгах, зберігаються в сейфах під сигналізацією. Підставою для занесення цих предметів у спецкниги є Акт ювелірної експертизи (здійснюють спеціалісти Інспекції пробірного нагляду), який включає дані про вагу, пробу, лігатуру, чистоту, назву каменя (вага у каратах), що записується в інвентарну книгу. Отже, коштовні речі мають три №№: по Книзі надходжень, по групі, по спецкнизі; 2) *правила нанесення облікових номерів (шифру)*, що складається із скороченої назви музею, номера в Книзі надходжень (їх зазначають у чисельнику), скороченої назви відділу, де предмет зберігається, та інвентарного номера (зазначають у знаменнику). Старі шифри або інші позначення закреслюються. Шифр пишуть тушшю або емалевою фарбою на зворотному боці предмета у певному місці: для картин - у лівому верхньому кутку на підрамнику; для гравюр і малюнків - на окантовці; для скульптури - на торцях; на рукописах - олівцем зліва; на тканинах нашивають етикетку з шифром у лівому нижньому кутку; на кераміці, дереві та виробих із каменю шифр проставляють на піддоні олійною фарбою або тушшю з подальшим покриттям лаком, на меблях - на зворотному боці емалевою фарбою; на вогнепальній зброї - з внутрішнього боку спускової планки, на холодній зброї - на держаку або підвішують картонну етикетку; на шоломах - з внутрішнього боку; на металевих виробих - емалевою фарбою із зворотного боку; на природничо-історичних матеріалах чіпляють ярлички з шифрами: у гербаріях - на кожному аркуші зліва, на геологічних і палеонтологічних зразках - безпосередньо на них із зворотного боку, на фотографіях - на звороті у лівому нижньому кутку; до дрібних предметів підшивають ярлички; для сипких тіл (зерна злаків тощо) шифри ставлять на упакованні.

6.3. Каталогізація. Науково-довідковий апарат потрібний в музеях для систематизації колекцій, підготовки пам'яток до експонування, для використання їх в науковій і освітній роботі. Як база пошуку інформації про

музейні предмети він включає акти і книги надходжень, протоколи фондово-закупівельної комісії, пояснюючі записки про предмет, картотеки, каталоги, інвентарні книги, путівники. Для наукової роботи з колекціями самих лише даних інвентаризаційного обліку недостатньо, тому передбачено створення системи різноманітних *картотек*: зведені (відображають фонд у цілому); локальні (відображають частину колекції). Найпоширеніші серед картотек: 1) *топографічна* (назва пам'ятки, її розташування (в експозиції чи у фондах), будь-яке переміщення, картки розташовують в алфавітному порядку) (різновид - описи предметів, що знаходяться в кожній одиниці музейних меблів); 2) *інвентарна* (містить повні відомості про предмети, записані в Інвентарній книзі, їх фотографію або рисунок); 3) *систематична* (опис музейних предметів і їх систематизація за певним принципом); *предметно-тематична* (відомості про музейні експонати з різних джерел, які доповнюються); 5) хронологічна (систематизує предмети за датами подій в хронологічному порядку), 6) іменна (складають на видатних діячів науки, культури, мистецтва, полководців, героїв та інших уславлених або визначних людей); 7) географічна та деякі інші.

6.4. Комп'ютерний облік, інвентаризація та каталогізація у країнах світу
Створення та використання автоматизованих каталогів вимагає певних умов: уніфікації обліково-фондової документації, стандартизацію термінів наукового опису музейних предметів. Перша частина вирішена внаслідок запровадження уніфікованого паспорта експонату. В основі вирішення другої лежить створення набору класифікаторів музейних термінів за відповідними ознаками уніфікованого паспорта. На основі класифікаторів розробляються певні набори кодифікаторів, які використовуються для характеристики полів уніфікованого паспорта.

6.5. Структура та складові елементи організації фондів музею. У великих музеях головний охоронець фондів одночасно є зав. відділом, куди входять охоронці окремих груп та сектор обліку фондів. До основних напрямків фондової роботи музею належать комплектування, облік, збереження, вивчення предметів, проведення консультацій.

Тема 7. Збереження музейних фондів

7.1. Режим зберігання фондів. Організація охорони музейних приміщень.
Музейні фонди - це колекції, що знаходяться в сховищах, експозиціях або на виставках музею. Збірки цих різноманітних предметів потребують певних умов і системи зберігання: забезпечення потрібного режиму в фондах, створення відповідних умов для збереження різних категорій пам'яток від псування або розкрадання, нагляду за станом музейних колекцій, консервації їх та реставрації. Охоронна робота розпочинається відразу ж після надходження пам'ятки до музею і її облікування. Всі колекції музею поділяють на дві групи: 1) основний музейний фонд і 2) фонд науково-допоміжних матеріалів.

Основний музейний фонд становлять оригінальні пам'ятки історії, природи, матеріальної і духовної культури людства. Матеріали основного фонду систематизують в історико-хронологічному порядку з дотриманням географічних зон. Наприклад, історичні музеї мають в основних фондах відділи: палеоліту, неоліту, бронзи, залізного віку тощо. У межах історичних, хронологічних і географічних груп пам'ятки зберігають ще за матеріалами: скло, кераміка, метал тощо, враховуючи при цьому їхні фізичні властивості, неоднакові вимоги щодо зберігання. Іноді в музеях використовують ще тематичну систему зберігання, відповідно до якої пам'ятки розміщують у фондах за тематикою, пов'язаною з профілем музею, його структурою або експозицією.

Фонд науково-допоміжних матеріалів зберігають окремо від основного, організуючи його за тією самою системою - в історико-хронологічному порядку з дотриманням географічних зон. Так само враховують специфіку зберігання різних матеріалів, їх особливості (наприклад, вид пам'ятки, її розміри тощо). Окремо зберігають у музеях коштовності, фотоматеріали, рукописи, книги, створюючи для них відповідні умови та особливий порядок. *Температурний і вологісний режим* - важливий чинник зберігання колекції у музейних приміщеннях, адже коливання призводять до розширення і стискування матеріалів, а, отже, - до руйнування речей. Висока температура особливо небажана для паперових документів, виробів із дерева, воску, парафіну, тканин, для одягу, килимів тощо. Низька температура згубна для олов'яних виробів, скульптури тощо. Нормальною для музейних приміщень є температура повітря в межах від +12 до +18 °С, а відносна вологість - від 55 до 70 % при добових коливаннях не більше за 5 %. Температуру і вологість у музейних приміщеннях виміряють термометрами, гігрометрами, гігрографами або психрометрами, які розміщують, як правило, біля входу у зали. Двічі на добу показання цих приладів заносять у спеціальний Журнал реєстрації умов зберігання. Ступінь сухості повітря у приміщенні регулюють.

7.2. Реставрація та консервація музейних предметів. Згідно із Законом України "Про музеї та музейну справу" (стаття 24) консервацію і реставрацію пам'яток Музейного фонду України можуть виконувати лише спеціалізовані установи Міністерства культури України, реставраційні відділи музеїв, спеціалізовані підприємства, організації та окремі реставратори, які мають відповідний дозвіл Міністерства культури України. Держава сприяє підготовці кадрів реставраторів, розвитку мережі спеціалізованих реставраційних закладів.

Реставрація металевих предметів: *мідні і бронзові вироби* чистять 10-процентним розчином сірчаної кислоти з подальшим кип'ятінням у дистильованій воді, просушуванням у сушильній шафі та парафінуванням; *залізні вироби* реставрують електрохімічним способом, засипаючи залізний виріб гранульованим цинком і заливаючи 15-процентним розчином їдкою натру з подальшим промиванням у дистильованій воді, просушуванням у сушильній шафі і парафінуванням у гарячому стані і хімічним (сірчаною або соляною кислотами з додаванням 1-процентного інгібітора з подальшим

промиванням, просушуванням і покриттям 5-процентним розчином полівінілбутералю); механічно очищають дрібними напилками, наждаком, щітками. Для закріплення використовують клей БФ-4, БФ-6, 3-5-процентний розчин полівінілбутералю.

7.3. Особливості зберігання музейних предметів в експозиції [30; 42]: Повітря у приміщенні підтримують сухим і чистим. З метою захисту від шкідливих прямих сонячних променів, які руйнують насамперед матеріали органічного походження: природничі колекції - тканини, дерево, папір, шкіру тощо в експозиційних залах і фондових приміщеннях, вікна забілюють крейдою, обладнують їх шторами, використовують матові абажури на освітлювальних приладах тощо. Для творів *станкового живопису* шкідливі підвищена вологість (спричиняє розширення дерева, набухання волокон полотна, окислення металів, пожовтіння олії, появу плісняви, псує лаки), надмірна сухість (утворюються тріщини у дереві, обсіпаються грунт і фарби), яскраве світло (вицвітають органічні фарби, змінюються мінеральні), пил, кіптява (вони забруднюють пам'ятки), комахи та інші шкідники, які руйнують дерево, папір, шкіру та інші матеріали. Правильне зберігання станкового живопису передбачає підтримання в приміщеннях температури від +10 до +18° С взимку та від +15 до +25 °С - влітку і вологості 55-65 %. Акварель, пастель, графіку зберігають і експонують лише застакленими. *Вироби з тканин* зберігають у затемнених приміщеннях при постійній температурі (+15- +18°С) і вологості (55-65 %). Двічі на рік одяг просушують і чистять на повітрі. Плісняву знищують, витримуючи під прямими сонячними променями протягом 10-40 хвилин.

Тема 8. Загальні проблеми побудови та наукової роботи з музейною експозицією

8.1. Загальні проблеми побудови та наукової роботи з музейною експозицією. План майбутньої експозиції складають двох видів: стислий - так звану тематичну структуру і розгорнутий тематико-експозиційний план. *Тематична структура* - це первісний документ (стрижень) майбутньої експозиції, який складається у вигляді тез або переліку тем, підтем і вузлових питань майбутньої експозиції. Тут формулюють завдання експозиції, її спрямування, визначають теми і тематичні комплекси. Експозиційною визнається тема, зміст якої можна розкрити через музейні предмети (наприклад, теми про історичні події, про розвиток культури, життя і діяльність видатних вчених тощо); самостійні теми становить показ окремих пам'яток матеріальної культури, нумізматики тощо, їх можна виділити і в самостійні тематико-експозиційні комплекси.

Тематико-експозиційний план, повний опис майбутньої експозиції, складають, як правило, за відділами музею, з викладом її мети, завдань та послідовним переліком тем, підтем, комплексів, текстів, цитат, а також всіх експонатів, за допомогою яких ці теми будуть висвітлені в експозиції. Важливі теми висвітлюють якнайповніше.

8.2. Експозиційний матеріал: музейні предмети, науково-допоміжні матеріали, тексти, фотокоментарі, покажчики. Формування експозиційних комплексів [10]. Науково-допоміжні матеріали - карти, діаграми, схеми, які дають в наглядній та легко засвоюваній формі узагальнені знання про відображувану в експозиції дійсність, сприяють сприйняттю музейних пам'яток та поглибленню знань, отриманих від знайомства з ними, займають підпорядковане становище по відношенню до музейних предметів.

Розміщення експонатів на стінах у межах так званого *експозиційного поясу* - найбільш зручної для огляду ділянки стіни 1,7 м заввишки, починаючи від 80 см над підлогою. Вище від експозиційного поясу вміщують лише дуже великі за розміром образотворчі матеріали - портрети, картини, панно тощо. Експонати розміщують в експозиції вільно. Предмети, розташовані уздовж центральної лінії експозиційного поясу, що міститься на рівні очей (140-150 см від підлоги), оглядати найзручніше, тому саме тут монтують основні матеріали, їх розвішують вертикально, а об'єкти, розташовані вище за лінію, - з нахилом до глядача. Експонати, які розташовані від рівня очей, вміщують у вітрини з похилими площинами (під кутом 30-45°). Не рекомендується розвішувати експонати у вигляді зигзагів, віял та інших візерунків, як це робилося в музеях старих часів. Чим менше ламаних ліній і виступів в розміщенні експонатів, тим кращий вигляд має експозиція.

Під час монтування експозиції експонати групують у так звані *тематичні вузли*. При *центральному* групуванні посередині виділяють основний експонат і решта монтують навколо нього. Розташування експонатів має підкреслювати основне в експозиції. Це досягається розміщенням головного експоната в центрі залу або стіни, виділенням його розміру (за допомогою паспарту чи рами), створенням навколо нього вільного простору та іншими засобами. Іноді навколо провідного експоната створюють спеціальний фон або обрамлення.

Комплексне групування являє собою монтаж натуральних експозиційних комплексів, що відтворюють життєві умови (в музейній практиці такі комплекси називають "життєвими"). Для цього поряд з оригіналами використовують макети, картини, діорами, великі фотографії. Як приклад "життєві" комплекси стоянок, поселень або жител людей стародавніх епох у історичних музеях; експозиційні комплекси куточків природи рідного краю (наприклад, показ лісу в краєзнавчих музеях). *Лінійне групування* експонатів, передбачає розміщення предметів рівними горизонтальними або вертикальними рядами. Експозиційний комплекс - група матеріалів, взаємопов'язаних за змістом, цілеспрямовано розташованих на певній, обмеженій експозиційній площі. Об'єднаний зорovo та логічно, єдністю пізнання і переживання та має естетичну форму.

Тема 9. Науково-дослідницька діяльність музеїв

9.1. Науково-дослідницька діяльність музеїв. Музеї як дослідницькі центри. Завданням наукової роботи музеїв є: 1) глибоке вивчення історії краю, міста чи села:

2) дослідження музейних колекцій та їх наукова обробка; 3) опрацювання окремих тем, пов'язаних з експозицією музею; 4) розробка експозицій (складання тематичних структур та тематико-експозиційних планів); 5) розробка питань методики і техніки музейної справи.

9.2. Планування та організація науково-дослідницької роботи музею

Планування та організація науково-дослідницької роботи музею координується вченою радою музею. Наукові працівники систематично розробляють теми, пов'язані з експозицією або фондovими матеріалами. Наукова робота в музеях здійснюється за допомогою розвідок на місці подій, експедицій (археологічних, етнографічних, літературних тощо) або відряджень на підприємства, фабрики, заводи, в КСП, різні установи.

9.3. Музеєзнавчі дослідження в галузі музейної комунікації.

Результати науково-дослідної роботи працівників музеїв оформляють у вигляді нових виставок, розділів експозицій, каталогів, методичних розробок екскурсій, наукового опису цінних експонатів, а також статей та монографії з різних питань історії, культури, економіки чи науки, пов'язаних з матеріалами музеїв. Тематика наукових досліджень музейних працівників дуже різноманітна і визначається здебільшого характером колекцій музею. Найчисленнішими виданнями музеїв є путівники, розраховані на масового читача. Вони знайомлять з історією музеїв, їхніми експозиціями і фондами, розповідають про найцінніші збірки. Музейні колекції популяризують і за допомогою інших видань: альбомів (наприклад, "Київський музей історичних коштовностей", "Києво-Печерський державний історико-архітектурний заповідник", "Державний музей етнографії та художнього промислу НАНУ", "Львівська картинна галерея", "Харківський художній музей", "Львівський музей українського мистецтва", "Музей російського мистецтва у Києві", "Національний музей народного декоративного мистецтва України", "110 раритетів Львівського історичного музею" тощо); комплектів листівок ("Львівський історичний музей"), репродукцій тощо.

Тема 10. Екскурсійна діяльність. Організаційна структура музею. Організація та основні напрямки виховної роботи музеїв

10.1. Екскурсійна робота в музеях. Екскурсійна робота - основний вид освітньо-виховної діяльності музеїв. Екскурсія - це специфічна форма освітньої роботи з організованою групою відвідувачів, яка ґрунтується на зоровому сприйнятті експозиції, поєднаному з розповіддю про неї, і пояснює, доповнює експозицію. Екскурсивод зосереджує увагу на всіх важливих пам'ятках, розкриває внутрішній зміст їх, розповідає не лише про виставлені матеріали, а й про те, що їх об'єднує, - про причини тих чи інших подій, їхній початок, розвиток і завершення, учить бачити й розуміти твори мистецтва, розкриває суть і значення історичних джерел тощо. Екскурсії прилучають відвідувачів до пізнання природи, матеріальної й духовної культури народу,

збагачують наукові знання людини, сприяють естетичному вихованню. У музеї будь-якого профілю екскурсія, як правило, складається з трьох частин: 1) *вступної*, у якій екскурсовод готує відвідувачів до сприйняття експозиції, ознайомлює їх з історією музею, активізує увагу, встановлює контакт зі своїми слухачами; 2) *основної*, де екскурсовод розповідає про об'єкти експозиції, дає науково обґрунтоване висвітлення подій, відбитих у пам'ятках історії і культури, мистецтва тощо; 3) *заключної*, де екскурсовод підбиває підсумки та робить узагальнення, у яких закріплюється провідна ідея екскурсії.

10.2. Класифікація екскурсій. Особливості підготовки музейної екскурсії

Екскурсії розрізняють: 1) за змістом (тематичні, оглядові); 2) за складом відвідувачів (для школярів, військових, селян, вчених тощо); 3) за цільовим призначенням (навчальні, загальноосвітні, вузькоспеціалізовані); 4) за місцем проведення (пам'ятки природи, історичні місця тощо); 5) за способом пересування (пішохідна, автобусна, комбінована); 6) за методом роботи (за наперед поставленими завданнями або з аналізом окремих експонатів). Кожний вид екскурсій має свої особливості й методику. Найбільш поширеними є оглядові екскурсії. Це загальний, або, як його ще називають, наскрізний показ музею. Такі екскурсії охоплюють великий хронологічний період, ознайомлюють з пам'ятками різних епох, розкривають тривалі етапи розвитку техніки, військової справи, історії, економіки, мистецтва. Отже, оглядові екскурсії ознайомлюють лише з основними колекціями. У зв'язку з розвитком масового туризму їх значення зростає.

Тематичні екскурсії являють собою цілеспрямовану розповідь на певну музейну тему. Вони бувають: історичні, історико-краєзнавчі, літературні, мистецтвознавчі, природничо-наукові. Теми таких екскурсій можуть бути широкими (охоплювати увесь розділ експозиції) і вузькими (стосуватися окремого експозиційного комплексу). Вони спрямовані на поглиблене й різнобічне ознайомлення з музейними матеріалами.

10.3. Етапи підготовки методичної розробки екскурсії: 1) вивчення відповідної літератури; 2) вивчення матеріалів експозиції й фондів; 3) написання тексту екскурсії; 4) проведення екскурсії. *Другий етап* - це вивчення кожної експозиційної теми, підтеми, експонатів. При цьому досліджують писемні й речові експонати, автентичні (оригінали) й допоміжні; з інвентарних книг, каталогів, тематико-експозиційного плану, огляду самих пам'яток збирають фактичні дані про них. Крім експозицій, вивчають ще й фонди. Нерідко у фондах зберігаються цінні документи й пам'ятки, про які можна розповісти в екскурсії. Знання фондів допомагає екскурсоводові краще розкрити зміст експозиційної теми. Будуючи екскурсію, потрібно: 1) точно визначити назву; 2) встановити хронологічні рамки; 3) продумати провідну тезу; 4) відібрати провідні експонати (оскільки розповісти про всі неможливо); 5) обміркувати логічні "містки" між експонатами, намітити маршрут майбутньої екскурсії; 6) визначити зміст вступної й заключної частини екскурсії. У вступі слід навести короткі відомості з історії музею, дати характеристику епохи, в заключній частині ~

підсумок екскурсії та висновки про значення музею. Далі складають методичний план і пишуть текст екскурсії (методичну розробку). Методичний план - це короткий послідовний перелік назв основних частин екскурсії: розділів, експозиційних тем, підтем, про які йтиметься під час екскурсії. Він близький до тематичної структури експозиції. Його загальна схема: 1) назва екскурсії; 2) коротка історія музею (його колекцій, будівлі, відкриттів, наукової роботи тощо); 3) характеристика епохи, що її охоплюють хронологічні рамки екскурсії; 4) виклад експозиції; 5) закінчення (висновки про значення музею і його пам'яток); 6) бібліографія, використана для підготовки екскурсії.

Далі складають методичний план і пишуть текст екскурсії (методичну розробку). Методичний план - це короткий послідовний перелік назв основних частин екскурсії: розділів, експозиційних тем, підтем, про які йтиметься під час екскурсії. Він близький до тематичної структури експозиції. Його загальна схема: 1) назва екскурсії; 2) коротка історія музею (його колекцій, будівлі, відкриттів, наукової роботи тощо); 3) характеристика епохи, що її охоплюють хронологічні рамки екскурсії; 4) виклад експозиції; 5) закінчення (висновки про значення музею і його пам'яток); 6) бібліографія, використана для підготовки екскурсії.

10.4. Вимоги до екскурсоводів: добір кадрів, глибокі загальні і спеціальні знання, творчий підхід.

10.5. Організаційна структура музею: адміністрація, основні виробничі підрозділи, основні допоміжні підрозділи, дорадчі органи (наукові відділи).

10.6. Види та форми освітньо-виховної роботи музеїв - екскурсії, лекції, систематичні зустрічі з відвідувачами, тематичні вечори й конференції, походи по місцях історичних подій, робота пересувних музеїв, організація пересувних виставок, участь у радіо- й телепередачах тощо. Мета освітньо-виховної роботи музеїв - шляхом популяризації експозицій і колекцій пропагувати знання про природу й суспільства сприяти освіті широких верств населення, вихованню національної свідомості. Як і будь-яка інша, масова освітньо-виховна робота музеїв планується і в відповідний спосіб готується.

Література

Основна література

- Вайдахер Фрідріх Загальна музеологія. – Львів. 2005.
- Грегорова А. К основным проблемам музееведения // Музееведение. Музеи мира: Сб. науч. тр./НИИ культуры. М., 1991.
- Григорян Г.Г. Информационные сообщения об опыте работы ведущих научно-технических музеев мира. М., 1993.
- Грицкевич В.П. История музейного дела до конца XVIII века: В 2-х частях. СПб., 2001.
- Никишин Н.А. «Язык музея» как универсальная моделирующая система музейной деятельности // Музееведение. Проблемы музейной коммуникации в музейной деятельности. М., 1988.
- Ратушинський М.Й., Стецюк О.В. Музеезнавство. Навчальний посібник.- К. 2008.
- Станюкович Т.В. Этнографическая наука и музеи. Л., 1978.
- Столяров Б.А., Соколова Н.Д., Алексеева Н.А. Основы экскурсионного дела. СПб, 2002.
- Юренева Т.Ю. Музей в мировой культуре. М., 2003.
- Юхневич М.Ю. Я поведу тебя в музей: Учебное пособие по музейной педагогике. М., 2001.

Довідкова література

- Краткий словарь музейных терминов // Музеи и памятники культуры в идейно-воспитательной работе на современном этапе: Сб. науч. тр. / НИИ культуры. № 126. М., 1984.
- Музееведение. Музеи исторического профиля: Учеб. пособие для вузов по спец. «История» / Под ред. К.Г. Левыкина, В. Хербста. М., 1988.
- Музейные термины // Терминологические проблемы музееведения: Сб. науч. тр. / ЦМР (Центр, музей революции СССР). М., 1986.
- Российская музейная энциклопедия: В 2 т. М., 2001.
- Шляхтина А.М., Фомин С. В. Основы музейного дела. СПб., 2000.

Додаткова література

- Британский музей. Лондон: Альбом / Авт.- сост Б.И. Ривкин. М., 1980.
- Гнедовский М.Б. Проектирование в музейном деле: история и перспективы // Музееведение. Музеи мира. М., 1991.
- Егорова К.С. Художественные музеи Голландии. М., 1968.
- Зейдвигтц Р., Зейдевшпц М Дрезденская галерея. М., 1965.

Каган М.С. Музей в системе культуры / Вопросы искусствознания. 1994. № 4.

Калитина Н.Н. Великая французская революция и создание национальных художественных музеев Франции. (1789 — 1799) // Вестник Санкт-Петербургского университета. Сер. 2. 1992. Вып. 2 (№ 9).

Калитина Н.Н. Музеи Парижа. М., 1986.

Кузнецова И.А. Национальная галерея в Лондоне. М., 1968.

Левинсон-Лессинг В.Ф. История картинной галереи Эрмитажа. Л., 1986.

Лувр. Париж: Альбом / Авт.-сост. Ю. Золотов. М., 1971.

Михайловская А.И. Из истории промышленных музеев и выставок капиталистической России // Очерки истории музейного дела в СССР. Вып. VI. М., 1968.

Музей Прадо. Мадрид: Альбом / Авт.-сост. К. Малицкая. М., 1971.

Музеи Ватикана. Рим: Альбом / Авт.-сост. З. Борисова. М., 1974.

Пелевин Ю. Художественная экспозиция (принципы и методы построения). М., 1992.

Портер Д. Роль музея как средства коммуникации // Museum 1983. №138.

Равикович Д.А. Социальные функции и типология музеев // Музееведение. Вопросы теории и методики. М., 1987.

Разгон А.М. Место музееведения в системе наук // Музей и современность: Сб. науч. тр. / ЦМР. М., 1986.

Разгон А.М. Общетеоретические вопросы музееведения в научной литературе социалистических стран. М., 1984. (Музейное дело и охрана памятников. Обзор, информ. / Гос. б-ка СССР им. В.И. Ленина. Вып. 1.)

Странский З. Понимание музееведения // Музееведение. Музеи мира: Сб. науч. тр. / НИИ культуры. М., 1991.

Средневековая Европа глазами современников и историков: Кн. для чтения в 5 ч. / Отв. ред. Ястребицкая А.Л. Ч. 3. Средневековый человек и его мир. М., 1994.

Социальные функции музея: споры о будущем // Музееведение. На пути к музею XXI века: Сб. науч. тр. / НИИ культуры. М., 1989.

Шола Т. Предмет и особенности музеологии // Museum. 1987. № 153.

Шрайнер К. Предмет исследования музееведения и происхождение дисциплины // Музееведение. Музеи мира: Сб. науч. тр. / НИИ культуры. М., 1991.

Питання до іспиту

1. Музеєзнавство й музеологія.
2. Об'єкт, предмет і метод музеєзнавства.
3. Структура музеєзнавства.
4. Музеєзнавство в системі наук.
5. Колекціонування в Давній Греції.
6. Колекції та колекціонери доби еллінізму.
7. Приватні та громадські зібрання Давнього Риму
8. Колекціонування в європейському Середньовіччі
9. Колекціонування в Давній Русі.
10. Колекціонування на середньовічному Сході.
11. Історичні передумови виникнення музеїв.
12. Кабінети та галереї доби Відродження.
13. Природничо-наукові кабінети XVI – XVII ст.
14. Художнє колекціонування у XVII ст.
15. Ідеологія просвітництва і концепція публічного музею.
16. Музеї Англії у XVIII ст.
17. Картинні галереї Німеччини та Австрії у XVIII ст..
18. Музеї Іспанії у XVIII ст.
19. Музеї Франції у XVIII ст.
20. Приватні колекції польсько-литовських магнатів XVI – XVII ст.
21. Козацьке колекціонування.
22. «Оружейная палата» в Кремлі – перша російська державна колекція.
23. Кабінети та галереї кін. XVII – перш. чв. XVIII ст.
24. Петербурзька кунсткамера
25. Імператорський Ермітаж
26. Кабінети учбових та наукових закладів.
27. Іркутський музеум.
28. Наполеонівські війни і музейне будівництво.
29. Музей та національна самосвідомість.
30. Наука й музеї (перші археологічні музеї України)
31. Перший музей в Єлисаветграді.
32. Музеї й просвітництво.
33. Музеї Америки та Австралії
34. Африканські музеї.
35. Музеї країн Азії.
36. Музейне будівництво в післяжовтневий період в Україні.
37. Музей в тоталітарному суспільстві.
38. Нові тенденції у розвитку музейної сфери у др. пол. XX ст.
39. Поняття музей і його розвиток.
40. Соціальні функції музею.
41. Музейні комунікації.
42. Класифікація музеїв.
43. Державна музейна мережа і сучасний стан.

44. Основні напрямки і види науково-дослідницької роботи в музеї.
45. Організація науково-дослідницької роботи в музеї.
46. Поняття «фонди музеїв».
47. Наукова організація музейних фондів.
48. Вивчення музейних предметів.
49. Комплектування фондів музеїв.
50. Облік музейних фондів.
51. Зберігання музейних фондів.
52. Основні поняття експозиційної роботи..
53. Методи побудови експозиції.
54. Експозиційні матеріали.
55. Проектування експозиції.
56. Основні форми культурно-освітньої діяльності.
57. Музейна аудиторія та її вивчення.
58. Музейний менеджмент.
59. Музейний маркетинг.
60. Типологія музеїв.